

ZAGADNIENIE PRAWNE

W na skutek zażalenia wniesionego przez skazanego od postanowienia Sądu Okręgowego w B. z dnia 27 listopada 2013 r. w przedmiocie odwołania warunkowego zwolnienia

Czy użyte w art. 82 § 1 kk określenie „nie odwołano warunkowego zwolnienia” odnosi się do sytuacji, gdy w okresie 6 miesięcy po upływie okresu próby nie wydano prawomocnego, czy też nieprawomocnego postanowienia o odwołaniu warunkowego zwolnienia?

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 31.05.2011 r. Sąd Okręgowy w G. udzielił skazanemu H. W. warunkowego przedterminowego zwolnienia, ustalając okres próby do dnia 31.05.2013 r.

Z kolei postanowieniem z dnia 27.11.2013 r. Sąd Okręgowy w B. odwołał temu skazanemu warunkowe zwolnienie na podstawie art. 160 § 1 pkt 4 k.k.w. uznając, że w okresie próby rażąco naruszył on porządek prawny popełniając przestępstwa z art. 69 pkt 1 i art. 79 pkt 4 ustawy z dnia 29.09.1994 r. o rachunkowości, za które prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w K. z dnia 09.01.2013 r. sygn. [...] wymierzono mu karę łączną grzywny 50 stawek dziennych po 20 zł każda. Nie wstrzymał też wykonania tego orzeczenia. Zaskarżył je skazany, przy czym przed przekazaniem akt z zażaleniem sądowi odwoławczemu, tj. w dniu 30.11.2013 r. upłynął 6-miesięczny termin po zakończeniu okresu próby.

W toku rozpoznania zażalenia skazanego w dniu 18.02.2014 r. Sąd Apelacyjny powziął wątpliwości, których istota została zawarta w treści dyspozytywnej postanowienia o przekazaniu Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy. Mają one

bowiem niezwykle istotne znaczenie dla praktyki sądowej, a w orzecznictwie nie są wyjaśnione jednolicie. W niektórych bowiem judykatach stwierdza się, że w art. 82 § 1 k.k. wymagane jest wydanie w okresie 6 miesięcy po upływie okresu próby choćby nieprawomocnego postanowienia o odwołaniu warunkowego zwolnienia, a w innych, że wydane w tym okresie postanowienie musi być prawomocne, co pociąga za sobą różne, a przy tym niezwykle brzemiennie w skutkach konsekwencje materialno-prawne. W pierwszym bowiem przypadku skazany będzie musiał odbyć odwołaną część kary pozbawienia wolności, choćby postanowienie o odwołaniu warunkowego zwolnienia uprawomocniło się po upływie 6 miesięcy od zakończenia okresu próby, a w drugim skazany w identycznej sytuacji nie będzie osadzony, gdyż postępowanie w przedmiocie odwołania warunkowego zwolnienia zostanie umorzone na podstawie art. 15 § 1 k.k.w.

Historycznie zaś rzecz ujmując stwierdzić trzeba, że wskazany problem interpretacyjny pojawia się w orzecznictwie sądów, w tym Sądu Najwyższego od czasu obowiązywania kodeksu karnego 1932 r., a jego rozwiązanie nie miało charakteru jednolitego. Wszak do połowy lat 90-tych ubiegłego wieku na gruncie analogicznych jak obecnie przepisów kodyfikacji karnej z 1932 r. i 1969 r. obowiązywał wprawdzie pogląd, że do skuteczności odwołania warunkowego zwolnienia wystarczające jest wydanie w okresie 6 miesięcy po upływie okresu próby nieprawomocnego postanowienia w tym przedmiocie (por. przykładowo postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21.06.1954 r. sygn. II Ko 36/53 – OSNCK 1954 nr 4 poz. 69, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 18.02.1972 r. sygn. VI KZP 70/71 – OSNKW 1972 nr 5 poz. 77), ale przełom nastąpił po wydaniu przez Sąd Najwyższy w dniu 30.01.1996 r. uchwały składu 7 sędziów (sygn. I KZP 34/95 – OSNKW 1996 z. 3-4 poz. 14), a wcześniej odnośnie zarządzenia wykonania kary postanowienia z dnia 01.02.1995 r. (sygn. III KRN 203/94 – OSNKW 1995 r. z. 3-4 poz. 18). Wyraził w nich bowiem pogląd, że użyte w art. 97 d.k.k. (odpowiednik art. 82 § 1 k.k.) określenie „nie odwołano warunkowego zwolnienia” odnosi się do sytuacji, gdy w okresie 6 miesięcy po upływie okresu próby nie wydano prawomocnego postanowienia w tym przedmiocie.

Pogląd ten został powszechnie zaakceptowany w orzecznictwie także na gruncie kodyfikacji karnej z 1997 r. i był jednolicie stosowany do końca 2011 r. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 03.11.2003 r. sygn. IV KK 373/03 – LEX nr 82302, z dnia 28.04.2004 r. sygn. II KK 37/04 – LEX nr 109476, z dnia 17.05.2011 r. sygn. III KK 92/11 – LEX nr 795786).

W obowiązującym od dnia 01.01.2012 r. stanie prawnym, zwłaszcza po nowelizacji kodeksu karnego wykonawczego, problem ten odżył na nowo, mimo jak się wydaje literalnie jasnej, zawartej w tym kodeksie regulacji na temat wykonalności wydawanych w postępowaniu wykonawczym orzeczeń, a to z uwagi na doniosłość skutków materialno-prawnych postanowień o zarządzeniu wykonania kary i odwołaniu warunkowego zwolnienia.

W dalszym ciągu bowiem część judykatów wiąże skuteczność tej kategorii orzeczeń z ich prawomocnością, a nie datą wydania np. niepublikowane postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13.12.2012 r. sygn. IV KK 362/12, wydane w wyniku kasacji Prokuratora Generalnego, wniesionej na korzyść skazanego, czy postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 14.03.2012 r. sygn. II AKzw 240/12, postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 08.04.2013 r. sygn. II AKzw 295/13, postanowienia Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 03.07.2012 r. sygn. II AKzw 806/12, z dnia 09.10.2012 r. sygn. II AKzw 1289/12, z dnia 18.12.2012 r. sygn. II AKzw 1774/12, z dnia 12.02.2013 r. sygn. II AKzw 7/13, z dnia 26.03.2013 r. sygn. II AKzw 314/13, z dnia 30.04.2013 r. sygn. II AKzw 471/13, z dnia 02.07.2013 r. sygn. II AKzw 833/13, postanowienie Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej z dnia 13.07.2013 r. sygn. IV Kzw 366/13, postanowienia Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 28.01.2013 r. sygn. V Kzw 59/13, z dnia 04.07.2013 r. sygn. V Kzw 746/13, z dnia 06.09.2013 r. sygn. V Kzw 939/13, z dnia 26.11.2013 r. sygn. V Kzw 1266/13.

To stanowisko znajduje wsparcie w argumentach zawartych we wskazanej wyżej uchwale składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30.01.1996 r., bowiem nie utraciły one swej aktualności, mimo zmiany modelu wykonalności postanowień wydawanych w postępowaniu wykonawczym, wprowadzonej ustawą nowelizującą kodeks karny wykonawczy z dniem

01.01.2012 r. Uchwała ta wydana była wszak na gruncie regulacji prawnych niemal identycznych jak obecnie obowiązujące, skoro przepis art. 10 § 1 d.k.k.w. brzmiał tak samo jak art. 9 § 1 k.k.w., zaś art. 411 d.k.k.w. w zw. z art. 1 § 2 d.k.k.w. jak art. 9 § 3 k.k.w. Nadto taką samą treść zawiera art. 97 d.k.k. i art. 82 § 1 k.k.

Podkreślenia przy tym wymaga, że na gruncie aktualnie obowiązującej kodyfikacji karnej ustawodawca w przepisie art. 9 § 3 k.k.w. przyjął rozwiązanie analogiczne do tego, jakie obowiązuje w postępowaniu rozpoznawczym (art. 462 § 1 k.p.k.), a na gruncie kodyfikacji z 1969 r., poprzez art. 1 § 2 d.k.k.w. także ta sama regulacja obowiązywała w postępowaniu rozpoznawczym i wykonawczym, choć w tym ostatnim stosowana była „odpowiednio”. Nie ma zatem, jak się wydaje, większego znaczenia fakt, iż instytucja odwołania warunkowego zwolnienia została obecnie w całości uregulowana w kodeksie karnym wykonawczym, a poprzednio była w kodeksie karnym, zaś do tej okoliczności między innymi odwołuje się Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z dnia 20.06.2013 r. sygn. I KZP 3/13, o którym mowa będzie w dalszej części niniejszego uzasadnienia.

Najistotniejszymi zaś argumentami, jakimi Sąd Najwyższy wspierał swoje stanowisko wydając w dniu 30.01.1996 r. uchwałę składu 7 sędziów są:

- materialno-prawny, prekluzyjny 6-miesięczny termin z art. 97 d.k.k. (obecnie art. 82 § 1 k.k.) i doniosłe jego skutki w sferze materialno-prawnej, powodujące uznanie kary za odbytą z chwilą warunkowego zwolnienia;
- fakt nieużycia przez ustawodawcę formuły „choćby nieprawomocne”, co może wskazywać na wymóg prawomocności, skoro np. w art. 66 d.k.k. (obecnie art. 85 k.k.) taka została użyta;
- odwołanie warunkowego zwolnienia wywołuje skutki zbliżone do wyroków skazujących;
- dopuszczalna, natychmiastowa wykonalność tych orzeczeń, o ile nie doszło do wstrzymania ich wykonalności, nie może wpłynąć na rozstrzygnięcie kwestii, czy orzeczenie o odwołaniu warunkowego

zwolnienia musi być dla swej skuteczności prawomocne, czy nie, gdyż wykonalność orzeczeń nie jest równoznaczna z ich prawomocnością;

- 6-miesięczny termin jest w swej istocie zbliżony do terminów przedawnienia karalności, a te ostatnie zawsze skutkują umorzeniem postępowania karnego przez sąd II instancji, gdy sąd I instancji orzekał tuż przed zbliżającym się okresem przedawnienia, a sąd II instancji po jego upływie.

Zdecydowanie odmienne stanowisko odnośnie omawianego zagadnienia wynika z innych orzeczeń, które bazują na wykładni językowej aktualnie obowiązujących przepisów kodeksu karnego wykonawczego, w myśl których zasadą jest, iż wszystkie postanowienia wydawane w postępowaniu wykonawczym stają się wykonalne z chwilą wydania, chyba że ustawa stanowi inaczej lub sąd wydający postanowienie albo sąd powołany do rozpoznania zażalenia wstrzyma jego wykonanie (art. 9 § 3 k.k.w.). Ponieważ zaś postanowienia o odwołaniu warunkowego przedterminowego zwolnienia nie należą do tych, odnośnie których wykonalności ustawodawca postawił wymóg prawomocności, stają się one wykonalne z chwilą wydania, chyba że sąd wstrzyma ich wykonanie.

Tego rodzaju pogląd przedstawił Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 20.06.2013 r. sygn. I KZP 3/13 (OSNKW 2013 z. 8 p. 63), odnośnie zarządzenia wykonania kary, ale ma on znaczenie także dla wykładni art. 82 § 1 k.k. Pojawił się też w orzeczeniach innych sądów, np. postanowieniach Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 04.02.2014 r. sygn. II AKzw 1670/13 i z dnia 15.10.2013 r. sygn. II AKzw1364/13, a opiera się na tym, że ustawa nowelizująca kodeks karny wykonawczy z dniem 01.01.2012 r. wprowadziła zmianę modelu wykonalności postanowień w postępowaniu wykonawczym. Wskazano też na analogiczny obecnie charakter rozwiązań odnośnie wykonalności i prawomocności postanowień wydawanych w postępowaniu rozpoznawczym (art. 462 § 1 k.p.k.) i wykonawczym (art. 9 § 3 k.k.w.) oraz unormowanie decyzji procesowej w postaci zarządzenia wykonania kary w

kodeksie karnym wykonawczym (to samo dotyczy odwołania warunkowego przedterminowego zwolnienia), co wskazuje na to, że przepisy tego kodeksu powinny być rozstrzygające dla ustalenia, czy w sprawie nastąpiło skuteczne zarządzenie wykonania kary i odwołanie warunkowego przedterminowego zwolnienia.

Zwrócić jednak należy uwagę na to, iż możliwość „przesunięcia” wykonalności orzeczeń tej kategorii do daty ich prawomocności wiąże się z zastosowaniem instytucji wstrzymania wykonania kary, której przesłanek w art. 9 § 3 k.k.w. nie określono. Wobec zaś dodatkowo braku wymogu sporządzenia uzasadnienia takiej decyzji procesowej i jej niezaskarżalności wymyka się ona spod jakiegokolwiek miarodajnej kontroli i sprzyja dowolności interpretacji, choć wywołuje niezwykle doniosłe skutki w sferze materialno prawnej w odniesieniu do tych skazanych, którym mija okres próby i dalszych 6 miesięcy, o czym przekonuje stanowisko wyrażone we wskazanym wyżej orzeczeniu Sądu Najwyższego z dnia 20.06.2013 r. sygn. I KZP 3/13.

Jednocześnie z dotychczasowej praktyki orzeczniczej sądów okręgu apelacji k. wynika, że wstrzymanie wykonania tej kategorii orzeczeń ma charakter niezwykle sporadyczny, i to nawet wtedy, gdy do odwołania warunkowego zwolnienia dochodzi w oparciu o przesłanki z art. 160 § 1 pkt 2-4 k.k.w., gdzie występują elementy ocenne i istnieje możliwość odstąpienia od tego odwołania z uwagi na szczególne okoliczności w rozumieniu art. 160 § 4 i § 5 k.k.w., a zdarza się, że sąd odwoławczy nie podziela stanowiska sądu I instancji.

Wprawdzie ustawodawca dał możliwość wstrzymania wykonania orzeczenia także sądowi odwoławczemu, ale z reguły sąd ten nie zdąży wydać takiego rozstrzygnięcia przed osadzeniem skazanego w jednostce penitencjarnej, więc dopiero po rozpoznaniu zażalenia i wydaniu postanowienia zmieniającego zaskarżone co do istoty możliwe jest zwolnienie skazanego z tej jednostki. Takie zaś „przedwczesne” osadzenie z jednej strony niepotrzebnie burzy stabilizację życiową skazanego, a z drugiej generuje niemałe koszty związane o osadzeniem (nierzadko poprzedzone doprowadzeniem przez Policję), a potem zwolnieniem.

Dodać należy, że w odniesieniu do omawianego problemu na gruncie stanu prawnego obowiązującego od dnia 01.01.2012 r. w doktrynie pojawiło się bardzo mało stanowisk, aczkolwiek wynika z nich skłanianie się do poglądu wyrażonego w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 20.06.2013 r. (K. Postulski – glosa aprobująca – LEX nr 1339276, B. Orłowska-Zielińska i in., „Wykonalność postanowień, udział stron i inne wybrane aspekty nowelizacji k.k.w. teza nr 1” – Prok. i Prawo 2013.3.111).

W świetle powyższego Sąd Apelacyjny uznał, że istnieje potrzeba dokonania zasadniczej wykładni ustawy, dlatego odroczył posiedzenie i przekazał do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne sformułowane w części dyspozytywnej postanowienia z dnia 18.02.2014 r.

/km/